

Finance, delo in gospodarstvo

Mateja Filipič Škrinjar, prof. nem. in zg.

GOSPODARSKA SKUPNOST DRŽAVLJANOV

- Vsaka skupnost mora znati **gospodariti**. Kaj pomeni gospodarjenje?
- Člani skupnosti ustvarjajo dobrine (stvari, ki jih uporabijo ali prodajo) ali nekaj naredijo za druge ljudi – storitev. Za to prejmejo **dohodek**.
- Vsaka skupnost mora pridobivati **dohodek**, ga razporejati in porabljati.
- Posameznik lahko ustanovi podjetje – ko ustvari dobiček, mora od dobička plačati **davek**.
- Davek se zbira v „**državni blagajni**“ in je namenjen za skupno blaginjo: razvoj šolstva, zdravstva, cestne infrastrukture, policijo, gasilce...
- **EKONOMIJA** – veda, ki preučuje gospodarstvo

TVOJE EKONOMSKE PRAVICE

- Poleg **temeljnih človekovih pravic** (naštej jih nekaj!), ima človek tudi:
  - **politične pravice** (izražanje svojega mnenja, sodelovanje pri izbiri politikov, ki vodijo državo) ter
  - **ekonomske pravice**, to sta pravica do lastnine in pravica do dela. Obe pravici sta zapisani v naši **Ustavi**.

PRAVICA DO LASTNINE

Vsak državljan RS ima **pravico do zasebne lastnine** (oblačila, avto, hiša, zemlja...) in lahko odloča o tem, kaj bo storil s posamezno lastnino.

Npr. Janez Novak ima v lasti 2000 m² veliko zemljišče. Kaj lahko stori z njim?

- Lahko ga **uporabi zase** (na njem zgradi hišo, zemljišče uporabi kot travnik za košnjo...),
- lahko ga brezplačno **pokloni** (npr. sinu, ki potrebuje zemljišče za gradnjo hiše),
- lahko ga **odda v najem** (sosedu kmetu, ki potrebuje travnik za košnjo),
- lahko ga **proda**.

PRAVICA DO LASTNINE

A niso vse stvari v zasebni lastnini. Npr. pot, po kateri se Janez Novak pripelje do svojega zemljišča, je **javna lastnina**. To pomeni, da je last vseh državljanov in ima vsak državljan pravico, da jo uporablja.

PRAVICA DO DELA

- V Sloveniji ima vsak **pravico do dela**; se zaposli, dela tam, kjer hoče, dela za plačilo, s katerim se preživlja. Kljub vsemu vsi ne dobijo zaposlitev = so **brezposelni**.
- **Pravica do zaposlitve** = 15+, se ne šola redno

SOCIALNA DRŽAVA

- Država od državljanov in podjetij zbira denar - **davke in prispevke** → z njimi vzdržuje javne šole, zdravstvene domove, bolnišnice, vojsko, kulturne in druge ustanove.
- Zaposleni državi plačujejo prispevke, da lahko po določenem številu let dela (40 let) dobijo **pokojnino**.
- Med elemente socialne države sodi tudi **državna finančna pomoč** posameznikom ali družinam, ki živijo v težjih finančnih pogojih.
- Socialna država je država, ki si za cilj postavlja socialno varnost in socialno pravičnost za vse svoje prebivalce.

ZASEBNA LASTNINA IN DELO

- Podjetja so lahko v **javni** (državni) ali **zasebni lasti**. Naštej nekaj javnih in zasebnih podjetij v Sloveniji!
- Lastniki in zaposleni želijo, da je **podjetje uspešno** → oboji imajo od tega dohodek: zaposleni dobijo **plačo**, lastniki pa **dobiček**.

ZAKAJ USTANAVLJAMO PODJETJA?

- **PODJETJE** = organizacija, v kateri zaposleni izdelujejo izdelke ali opravljajo storitev in to prodajajo na trgu
- Če so podjetja uspešna, v državi vlada **blagostanje**.
- Podjetja med seboj tekmujejo za kupce – **konkurenca**
- **DOBRINE** – vse, kar človeku služi za zadovoljevanje potreb
- **TRG** – območje (država - Slovenija, več držav - EU), na katerem se prodajajo in kupujejo blago ter storitve

KAKO NASTANE PODJETJE?

S pomočjo spodnjih opornih točk pojasni, kako nastane podjetje.

- 1) Poslovna zamisel
- 2) Začetni kapital
- 3) Poslovni prostori in oprema
- 4) Delo

KDO IMA KORIST OD USPEŠNEGA PODJETJA?

Tomaž je bil že od nekdaj navdušen nad knjigami. Svoje navdušenje je preoblikoval v posel. Odprl je knjigarno v svojem kraju in v knjigarni zaposlil še dve prodajalki.

- **Navedi in opiši, kdo vse ima koristi (in kakšne) zaradi Tomaževega odprtja knjigarne?**